

BILTEN

broj 4 / godina II / decembar 2017. / Beograd

BILTEN

SADRŽAJ

Uvod	3
Zašto je potrebno sprovesti javnu raspravu o izmenama Zakona o upravljanju otpadom?	4
Konferencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama u Bonu	8
CSOnnect aktivnosti	10
Regionalna konferencija „Građani Balkana i životna sredina – uloga i održivost civilnog društva“	10
Potpisivanje Memoranduma sa Pravnim fakultetom	13
Dodeljene medijske nagrade u oblasti životne sredine i održivog razvoja	13
Nagrađeni radovi u kategoriji tradicionalnih medija	16
Nagrađeni radovi u kategoriji onlajn medija	18
Nagrađeni radovi u kategoriji istraživačkog novinarstva	19

CSConnect

Program podrške organizacijama
civilnog društva iz oblasti
zaštite životne sredine

UVOD

Mediji nesumnjivo imaju jednu od najznačajnijih uloga u društvima današnjice. Ukoliko govorimo o njihovoj ulozi u sferi životne sredine – nije preterano reći da je u društvu Srbije njihova uloga ključna, centralna. Možemo da prepoznamo dvojaku ulogu medija u izveštavanju o životnoj sredini. S jedne strane, imaju ulogu i obavezu da građanima „objasne“ politike, planove i propise koji se odnose na životnu sredinu. S druge – mediji bi trebalo da budu i „kanal“ koji će da prenosi nezadovoljstvo, zabrinutost i pitanja građana ka donosiocima odluka, kako bi učešće građana u suočavanju sa izazovima životne sredine bilo pojačano i na pravi način kanalisano.

Istraživanja pokazuju da je zaštita životne sredine jedna od tema kojima građanke i građani Srbije pridaju važnost, prepoznajući je kao značajnu za njihov svakodnevni život. U kontekstu pregovora o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji, veliki deo zakonodavstva i reformi koje je neophodno sprovesti odnosi se upravo na Poglavlje 27 (Životna sredina i klimatske promene), dok su informacije o suštinskom značaju ovih reformi neretko izostavljene iz medijskih izveštaja.

Imajući navedeno u vidu, Regionalni centar za životnu sredinu je prepoznao partnera u medijskim poslenicima i medijskim kućama, te odlučio da posvećenost i strast koju neki od njih gaje prema životnoj sredini dodatno podrži i ohrabri.

Kroz sinergijsko delovanje medija, organizacija civilnog društva, institucija države i građana Srbije, moguće je ostvariti imperativ svih nas – ostvariti pravo na zdravu životnu sredinu i bolji kvalitet života kroz proaktivn odnos prema prirodi i okruženju.

Mirko Popović
i Vladimir Janković

ZAŠTO JE POTREBNO SPROVESTI JAVNU RASPRAVU O IZMENAMA ZAKONA O UPRAVLJANJU OTPADOM?

Ovaj tekst ne izražava nužno stavove
Regionalnog centra za životnu sredinu,
već predstavlja stav autora.

Prema
sadašnjem
zakonskom
rešenju uvoz
neopasnog
otpada je
dozvoljen,
osim u slučaju
uvoza otpada
radi odlaganja
i iskorišćenja
u energetske
svrhe.

Predlog za hitne izmene Zakona o upravljanju otpadom pokrenuo je različite reakcije javnosti, privrede i donosilaca odluka. Organizacije civilnog društva ukazuju na postojanje opravdanih sumnji da spaljivanje otpada u cementnoj industriji ima štetne posledice po zdravlje i životnu sredinu, dok su izmene zakona u ekonomskom interesu cementne industrije. U obrazloženju Vlade navedeno je da se izmenama zakona obezbeđuje zaštita prirodnih resursa, korišćenje otpada kao isplativijeg resursa, što doprinosi uvođenju principa cirkularne ekonomije. Spaljivanje otpada kao energenta u industrijskim postrojenjima u ovom trenutku u Srbiji, kao ni u EU, nije zabranjeno, ali predložene izmene Zakona o upravljanju otpadom otvaraju prostor za javnu diskusiju o prvcima razvoja politike upravljanja otpadom u Srbiji.

Izmenama i dopunama Zakona o upravljanju otpadom, koje je nedavno predložila Vlada Srbije, stvaraju se zakonski preduslovi za uvoz neopasnog otpada i njegovo korišćenje kao goriva u industrijskim postrojenjima, pre svega u industriji cementa. Prema sadašnjem zakonskom rešenju uvoz neopasnog otpada je dozvoljen, osim u slučaju uvoza otpada radi odlaganja i iskorišćenja u energetske svrhe.

Vlada je predložila da se zakon usvoji po hitnom postupku i bez javne rasprave. U obrazloženju uz predlog zakona navodi se da bi nedonošenje ovog zakona po hitnom postupku moglo da prouzrokuje štetne posledice u pogledu ostvarivanja strateškog opredeljenja Republike Srbije u procesu pregovora i pristupanja Evropskoj uniji i kontinuirane primene propisa u oblasti upravljanja otpadom.

Kada je u pitanju dalje usklađivanje domaćih propisa, potrebno je uzeti u obzir strateške pravce politika u EU koje podrazumevaju poštovanje hijerarhije otpada i principa upravljanja otpadom, gde bi i izbor najbliže lokacije za zbrinjavanje otpada trebalo uzeti u obzir. Iako je spaljivanje otpada, i njegovo korišćenje kao zamenskog goriva u industriji, dozvoljeno u EU, Evropski parlament je u rezoluciji o resursno efikasnoj Evropi pozvao Evropsku komisiju da do 2020. godine obezbedi prestanak insineracije reciklabilnog i bio-razgradivog otpada.

Predložene izmene Zakona o upravljanju otpadom se odnose na član 39. kojim se precizira da postrojenja koja vrše ko-insineraciju otpada (spaljivanje otpada kao dopunskog goriva), a za koja se izdaje integrisana dozvola, mogu ponovo da iskoriste otpad kao osnovno ili dodatno gorivo. Pored izmena člana 39. predviđena je izmena i člana 71. kojim je utvrđeno da je uvoz otpada radi odlaganja i iskorišćenja u energetske svrhe zabranjen. Izmena člana 71. predviđa ukidanje zabrane za uvoz neopasnog otpada radi ponovnog iskorišćenja za sopstvene potrebe u postrojenjima koja vrše ko-insineraciju otpada.

Predlog izmena Zakona o upravljanju otpadom pokrenuo je različite reakcije javnosti, privrede i donosilaca odluka. Organizacije civilnog društva ukazuju na postojanje opravdanih sumnji da spa-

livanje otpada u cementnoj industriji ima štetne posledice po zdravlje i životnu sredinu, dok je u obrazloženju Vlade navedeno da se ovakvim rešenjem obezbeduje zaštita prirodnih resursa i korišćenje otpada kao isplativijeg resursa. Takođe, u obrazloženju Vlade stoji da predložene izmene doprinose uvođenju principa cirkularne ekonomije u oblasti upravljanja otpadom što predstavlja šansu za privredni razvoj Srbije, otvaranje novih zelenih radnih mesta i povećanje konkurenčnosti privrede. Ovo obrazloženje otvara brojna pitanja za javnu raspravu, na primer – kako se kroz uvoz otpada ostvaruju principi cirkularne ekonomije, ali i o kojim se novim zelenim radnim mestima radi.

U obrazloženju za izmenu Zakona o upravljanju otpadom nisu razmatrani mogući negativni uticaj na zdravlje i životnu sredinu, uprkos postojanju dostupnih činjenica koje govore o negativnim uticajima spaljivanja otpada kao energenta i povećanju rizika za oboljenje od kancera u gradovima koji se nalaze u blizini postrojenja za spaljivanje otpada i postrojenja koja otpad koriste kao zamensko gorivo. Pitanje mogućih štetnih uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu nije razmatrano ni u analizi efekata ovog propisa iako dokument sadrži poglavje koje nosi naslov „Efikasnija zaštita životne sredine

uz održivi razvoj“. Uticajem izmena ovog propisa na životnu sredinu nije se bavio ni Republički sekretarijat za javne politike koji je dao mišljenje na analizu predloženih izmena zakona.

Cementna industrija u EU koristi otpad kao zamensko gorivo u svojim postrojenjima i na taj način smanjuje potrošnju fosilnih goriva i obezbeđuje jeftinije gorivo u proizvodnom procesu. Cementna industrija je odgovorna za 4-6% emisija CO₂ na globalnom nivou te je njen interes za smanjenjem upotrebe fosilnih goriva prilično jasan. Takođe, otpad je neuporedivo jeftinije gorivo u odnosu na ugalj, petrol koks ili prirodni gas.

Spaljivanje otpada u cementarama izaziva brojne negativne reakcije nevladinih organizacija, stručne javnosti i građana u zemljama članicama EU, upravo zbog sumnji na štetne uticaje na životnu sredinu i zdravlje ljudi. Otpad koji se koristi kao gorivo (RDF - Refuse Derived Fuel) sadrži usitnjenu gumu, plastiku, i druge vrste otpada koji nije recikliran. Priprema otpada za spaljivanje ne utiče na promenu njegovog morfološkog i hemijskog sastava, a zbog izrazito promenljivog energetskog svojstva otpada po jedinici mase, procese njegovog spaljivanja je teže optimizovati, što za posledicu ima dodatno povećanje zagađujućih materija u vazduhu. Spaljivanje otpada neizbežno dovodi

do emisije toksičnih materija, kao što su dioksini, furani i teški metali poput žive ili kadmijuma.

Globalna koalicija organizacija civilnog društva prošle godine je javno iskazala protest zbog spaljivanja otpada u cementnoj industriji i pozvala na poštovanje hijerarhije otpada, gde ponovna upotreba i reciklaza otpada imaju prednost u odnosu na odlaganje na deponijama i spaljivanje. Spaljivanje otpada u cementarama izazalo je proteste građana Kaštela u Hrvatskoj i Zasavja u Sloveniji.

Protiv skladištenja komunalnog otpada u cementari Titan glas su podigli udruženja za zaštitu životne sredine u Kosjeriću i medicinski radnici iz ove opštine, zbog sumnji na štetne uticaje spaljivanja otpada na zdravlje i životnu sredinu. Cementara u Kosjeriću je naglasila da se u proizvodnom procesu poštuju standardi zaštite životne sredine i da ne postoji razlog za brigu građana.

Reakcija građana i civilnog društva u EU i u Srbiji ukazuje na potrebu ozbiljne javne rasprave o uvozu i spaljivanju otpada u cementnoj industriji. Na taj način, javnosti i donosiocima odluka bi bilo omogućeno da prikupe činjenice i saslušaju različite stavove o ovom problemu, pre nego što donesu konačnu odluku. Posebno je važno da kroz javnu raspravu javnost bude tačno informisana o mogućim rizicima ili uticajima spaljivanja otpada u cementarama na životnu sredinu i zdravlje ljudi, što je, pre svega, ustavno pravo građana Srbije. U ovom trenutku predlagač zakona je predocio pozitivne efekte promene propisa na privredni razvoj i konkurentnost.

Pored otvorenog pitanja mogućih uticaja spaljivanja otpada na zdravlje ljudi i životnu sredinu, ovaj zakonski predlog podstiče raspravu i o upotrebi komunalnog otpada koji se generiše u Republici Srbiji, i mogućim negativnim uticajima uvoza otpada na razvoj reciklažne industrije i smanjenje količine otpada na deponijama. U analizi efekata predloženih izmena zakona navedeno je da tržište otpada u Srbiji još uvek nije u mogućnosti da obezbedi stabilne količine otpada neophodne za veći stepen zamene fosilnih goriva. U svetu ove konstatacije analiza efekata propisa bi trebalo da sadrži i analizu dugoročnih uticaja uvoza neopasnog otpada na tržište otpada u Republici Srbije, zbog čega je, i u ovom slučaju, javna rasprava ko-

rstan instrument za pronalaženje rešenja koje je rezultat dijaloga između svih zainteresovanih aktera.

Zakon o državnoj upravi predviđa obavezu državnog organa da sproveđe javnu raspravu u pripremi zakona kojim se bitno menja pravni režim u jednoj oblasti, ili kojim se uređuju pitanja koja posebno zanimaju javnost. Predložene izmene Zakona o upravljanju otpadom, iako se radi o izmenama samo dva člana zakona, bitno menjaju odnose između aktera na tržištu otpada i mogu da utiču na sprovodenje politike upravljanja otpadom, posebno na reciklažnu industriju i smanjenje količine otpada na deponijama. Uticaj spaljivanja otpada na životnu sredinu i zdravlje ljudi zanima javnost, što pokazuju navedeni slučajevi iz EU i Srbije, gde su organizacije civilnog društva, stručna javnost i građani pokazali interesovanje i brigu za posledice spaljivanja otpada po javno zdravlje i životnu sredinu. Naučni dokazi o negativnom uticaju spaljivanja otpada kao dopunskog goriva postoje i dostupni su donosiocima odluka, što je još jedan od razloga zašto je neophodno da postupak izmena Zakona o upravljanju otpadom prati javna rasprava, a da zakon bude usvojen po redovnom postupku kako bi svim akterima bilo omogućeno da daju doprinos kvalitetu propisa i informisanosti građana o pitanju koje je predmet zakonskih izmena.

Predložene izmene Zakona o upravljanju otpadom očigledno su u interesu industrije cementa kojoj, zbog izrazitog energetskog intenziteta, smanjenje upotrebe skupljih fosilnih goriva i upotreba otpada kao zamenskog goriva donosi ekonomsku dobit. Međutim, svrha pravne norme je da obezbedi opštu korist za društvo, a ne samo za pojedinačne aktere, zbog čega je javna rasprava o predloženim izmenama neophodan mehanizam koji omogućava svim akterima da iznesu svoje mišljenje i pred donosiocima odluka obrazlože sopstvena gledišta. Na taj način se akteri na tržištu otpada stavljuju u ravnopravan položaj u procesu donošenja odluka. Postojanje sumnji na štetne uticaje spaljivanja otpada na zdravlje ljudi i životnu sredinu takođe ukazuje na potrebu široke javne rasprave, uz obavezno uključivanje stručne javnosti i civilnog društva, kako bi svi mogući negativni efekti izmena zakona bili na vreme uočeni. Takođe, javna rasparava bi omogućila javnosti da se pravovremeno informiše o efektima propisa, što bi obezbedilo njegovu bolju primenu i prihvatanje od strane građana i privrede.

Konferencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama u Bonu

Konferencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama u Bonu, održana od 6. do 16. novembra ove godine, bila je jedinstveni forum za okupljanje više od 16 000 učesnika, uključujući 9 200 predstavnika državnih delegacija, 5 500 predstavnika organizacija UN i drugih međunarodnih i nevladinih organizacija i 1 200 akreditovanih predstavnika medija.

Osnovni cilj Konferencije bio je utvrđivanje sadržaja uputstva, odnosno potrebnih modaliteta i procedura za praćenje sprovođenja Sporazuma iz Pariza kao i praćenje postizanja nacionalnih ciljeva smanjenja emisija gasova sa efektom staklene baštice, definisanje ciljeva i okvira za dugoročne akcije na smanjenju emisija GHG (do sredine i kraja veka), kako bi se obezbedila održivost sprovođenja Sporazuma i kontinuitet borbe protiv klimatskih promena.

Pregovori tokom Konferencije su bili posvećeni definisanju mehanizama koji će obezbiti efikasno sprovođenje Sporazuma iz Pariza i praćenje postizanja njegovih ciljeva, ali i povećanju ambicija na smanjenju emisija GHG i jačanju otpornosti na izmenjene klimatske uslove do 2020. godine i nakon toga. Svakako jedan od ključnih preduslova za postizanje ovih ciljeva je i obezbeđenje fi-

nansiranja, ali i drugih vidova podrške (transfer tehnologija, jačanje kapaciteta i slično) od strane razvijenih zemalja za ispunjenje obaveza u zemljama u razvoju, kao i monitoring obezbeđene pomoći.

Zajednička poruka većine učesnika bilježe da Konferencija u Bonu mora da donese osnov za usvajanje Uputstva za sprovođenje Sporazuma iz Pariza, koje podrazumeva definisanje načina i konkretnih akcija, povećanje planiranih ciljeva u smanjenju emisija i praćenje njihovih dostizanja na transparentan i jasan način po pitanju mitigacije, ali i adaptacije, kao i obezbeđivanje fondova, tehnologija i kapaciteta za sve navedeno. Odluke Konferencije potvrđile su potrebu za povećanjem ambicija do 2020. godine, pre svega kroz ratifikaciju Doha amandmana na Kjoto protokol, ali i nakon ovog perioda.

Još jedan od rezultata konferencije jeste i potpisivanje dokumenta pod nazivom „Bon-Fidži prihvatanje obaveza lokalnih i regionalnih lidera da doprinose postizanju ciljeva Sporazuma“ (The Bonn-Fiji Commitment of Local and Regional Leaders to Deliver the Paris Agreement At All Levels), čime je potvrđena spremnost lokalnih samouprava i regiona da doprinose postizanju ciljeva Sporazuma, kao i nacionalnih ciljeva smanjenja emisija gasova sa efektom staklene baštice. Značaj učešća lokalnih samouprava u sprovođenju Sporazuma i postizanju njegovih ciljeva potvrđuje činjenica da danas više od polovine svetske populacije živi u gradovima, a da će, prema projekcijama, 2050. godine čak tri četvrtine svetske populacije živeti u gradovima.

Regionalna konferencija „Građani Balkana i životna sredina – uloga i održivost civilnog društva“

U Beogradu je 11. i 12. decembra održana konferencija „Građani Balkana i životna sredina – uloga i održivost civilnog društva“, koja je okupila više od 100 predstavnika civilnog društva, međunarodnih organizacija, institucija vlada u regionu i lokalnih samouprava. Ova konferencija organizovana je u okviru Programa podrške civilnom društvu u Srbiji u oblasti životne sredine – CSOnnect, te je bila i prilika za predstavljanje rezultata projekata sprovedenih u okviru ovog programa.

Konferenciju je otvorio izvršni direktor Regionalnog centra za životnu sredinu za Centralnu i Istočnu Evropu, Mihail Dimovski, naglašavajući da ovaj skup predstavlja spoj svega za šta se REC zalaže – transparentnost, održivi razvoj i uspešne evropske integracije, kroz promovisanje saradnje između vlada, nevladinog sektora, biznisa i drugih zainteresovanih javnosti.

Državni sekretar u Ministarstvu za zaštitu životne sredine Republike Srbije, Ivan Karić, istakao je da su ovakvi skupovi prilika za razmenu mišljenja i daju mogućnost „osluškivanja“ potreba i uloge civilnog društva u Srbiji i na Balkanu. Državni sekretar u Ministarstvu održivog razvoja i turizma Crne Gore i novoizabrani predsednik Generalne skupštine REC-a, Saša Radulović, akcenat je u svom obraćanju stavio na regionalnu dimenziju: „Preuzimajući dužnost predsednika Generalne skupštine Regionalnog centra za životnu sredinu rekao sam da će fokus tokom mog mandata biti na promociji regionalne

saradnje kao ključnog alata za dostizanje značajnih i trajnih rezultata. Čvrsto verujem da REC, sa svojom uspostavljenom mrežom, ima jedinstvenu poziciju u jačanju regionalne saradnje na nivou različitih aktera – od vladinih institucija, preko biznisa, fondacija, neprofitnih udruženja, do organizacija civilnog društva.“

Usledila su uvodna obraćanja predstavnika donatora, kada je Ola Anderson, šef odeljenja za Međunarodnu razvojnu pomoć Švedske u Srbiji (SIDA) naglasio da za životnu sredinu Švedska Srbiji donira oko 11 miliona evra godišnje, a da je od 2001. godine podržala Srbiju sa oko 250 miliona evra. „Podržavamo civilni sektor kao partnera u procesu pristupanja Srbije EU, jer smatramo da jako civilno društvo i administracija na lokalnom i državnom nivou predstavljaju ključne sektore. Такode, постоји потреба да пovežемо OCD и државну администрацију на свим нивоима у процесу EU приступања. Мислимо да снаžно civilно друштво треба да учествује у овом процесу“, додадо је гospодин Anderson.

Predstavnik Delegacije Evropske unije u Srbiji, Antoan Avinjon, naveo je da EU i REC već dugo zajedno rade na suočavanju sa izazovima životne sredine, kao i na jačanju civilnog sektora u ovom procesu. Kako je dodao, „znamo da životna sredina ne poznae nacionalne granice – zagađenje vazduha, vode, degradacija priobalne zone, upravljanje otpadom, problemi su sa kojima se susreće veliki broj država. Na Balkanu možemo da ostvarimo saradnju po ovom pitanju, da zajedno rešimo brojne probleme životne sredine.“

Filip Radović, direktor Agencije za zaštitu životne sredine, osvrnuo se na saradnju koju je ova agencija u proteklim godinama ostvarila sa REC-om. „Verujem da su projekti koje smo sproveli izmenili sistem upravljanja životnom sredinom, stavivši ga na jedan viši nivo. U saradnji sa REC-om, useli smo da podignemo takse za životnu sredinu, uvedemo informacione sisteme u upotrebu, imali smo brojne konferencije i zajedno smo radili na dizanju svesti o značaju zaštite životne sredine.“ Kako je naveo, Agencija jeste partner organizacija

Potpisivanje Memoranduma sa Pravnim fakultetom

Regionalni centar za životnu sredinu je u decembru potpisao Memorandum o saradnji sa Pravnom klinikom za ekološko pravo Pravnog fakulteta u Beogradu. REC je u okviru Programa podrške civilnom društvu u Srbiji formirao Help Desk centar kako bi pružio dodatnu podršku onima kojima bude bila potrebna pomoć u razumevanju i primeni propisa i definisanju politika u toj oblasti. Sa tim ciljem, pokrenuta je saradnja sa Pravnom klinikom za ekološko pravo, u okviru koje će studenti Pravnog fakulteta koji pohađaju Pravnu kliniku biti angažovani.

Naime, u saradnji sa Pravnom klinikom REC će formirati tim pravnih savetnika i time doprineti razvoju civilnog društva, ali i primeni propisa iz oblasti zaštite životne sredine. Kroz program volontiranja, studenti će biti u mogućnosti da stečena znanja upotrebe u praksi, da se upoznaju sa izazovima u primeni propisa u ovoj oblasti koje su prepoznali predstavnici civilnog društva i da aktivno doprinesu podršci i prevazilaženju ovih izazova.

Dodeljene medijske nagrade u oblasti životne sredine i održivog razvoja

Regionalni centar za životnu sredinu dodelio je 18. decembra nagrade novinarkama i novinarima za najsadržajnije i najbolje medijske priloge u oblasti životne sredine i održivog razvoja. Nagrade su dodeljene u tri kategorije – tradicionalni mediji, onlajn mediji i istraživačko novinarstvo, a nagrađeno je ukupno osam radova. Ova nagrada se dodeljuje kao podsticaj medijima i pojedincima koji prate oblast zaštite životne sredine i održivog razvoja, a posebno aktivnosti civilnog sektora u ovim oblastima.

civilnog društva i želi da se ovaj partnerski odnos nastavi i ubuduće.

Nakon uvodnih obraćanja, učesnici konferencije su tokom prvog dana mogli da čuju zanimljive i uspešne primere zagovaranja u oblasti životne sredine. Tokom prvog panela predstavljena su iskustva organizacije Eco Albania, koja je aktivna u kampanji za zaštitu reke Vojuše, ali i iskustva u zagovaranju za bolji kvalitet vazduha koji je prikazan na primeru organizacije Go Green iz Makedonije. Predstavljen je i primer iz Srbije – aktivnosti Mladih istraživača Srbije i velikog broja organizacija koje su učestvovali u zagovaračkim aktivnostima u vezi sa izgradnjom hidroelektrane Brodarevo I i II.

Kroz radionicu o inovativnim pristupima učešća javnosti, zasnovanim na sveobuhvatnoj eksperimentalnoj studiji, učesnici konferencije su pokušali da zajedno sa trenericama odgovore na pitanje „da li je grupa pametnija od svog najpametnijeg člana“. Podstaknuti zanimljivom simulacijom i nalazima studije, učesnici su podelili svoja iskustva u procesu participacije i razmatrali mogućnosti primene zaključaka ove studije na lokalnom nivou.

Poslednji deo prvog dana bio je posvećen panel diskusiji o mogućim načinima za unapređenje saradnje između organizacija civilnog društva i lokalnih vlasti. Učesnici su imali prilike da čuju iskustva opštine Tivat, RES fondacije, organizacije CELOR iz Makedonije i kompanije NIRAS, dok su panelisti svojim zanimljivim primerima podstakli veliko interesovanje učesnika za diskusiju i deljenje iskustava. Kako je naglašeno, neophodan je

partnerski odnos civilnog društva i lokalnih vlasti, dok je razgovor o tačkama razilaženja neophodan sa ciljem izbegavanja konflikta.

Konferencija je drugog dana nastavljena diskusijom o brojnim značajnim temama za dalji razvoj i izgradnju kapaciteta civilnog društva u Srbiji i regionu. O pravnim sredstvima i zagovaranju u zaštiti životne sredine, primerima dobre prakse i preporukama, učesnici konferencije su mogli da čuju od predstavnika organizacija iz Bugarske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Predstavljeni primeri izazvali su veliko interesovanje učesnika, te podstakle brojna pitanja i deljenje iskustava koja sami učesnici imaju.

Kroz interaktivnu radionicu trenerice i trenera iz fondacije „Trag“, učesnici su mogli da uče o finansijskoj održivosti i strateškom planiranju kao značajnim aspektima njihovog daljeg razvoja. Kroz ovu radionicu su i mapirali potencijalne ciljane javnosti u smislu potrage za potencijalnim alternativnim izvorima finansiranja, govorili o razvoju novih strategija finansiranja i daljoj upotrebi alternativnih izvora.

Konferencija je zaključena razmatranjem saradnje između civilnog društva i biznis sektora, gde su panelisti, predstavnici privatnog sektora, fondacija i stručnjaci za društvenu odgovornost kompanija, govorili o najboljim praksama i mogućim oblicima partnerstva između civilnog društva i privatnih kompanija. Bilo je reči o strategijama koje doprinose prepoznavanju značaja civilnog društva i koje donose konkretne koristi lokalnim zajednicama.

NAGRAĐENI U KATEGORIJI TRADICIONALNIH MEDIJA

NAGRAĐENI U KATEGORIJI ONLINE MEDIJA

NAGRAĐENI U KATEGORIJI ISTRAŽIVAČKO NOVINARSTVO

U kategoriji tradicionalnih medija prvu nagradu dobila je **Ruža Helać**, novinarka Vojvodanske zelene inicijative, za dokumentarnu emisiju „Opasan otpad na turneji“, drugo mesto je zauzeo novinar Radio televizije Srbije **Predrag Stojković** (nagrađen je prilog „Bakterije terminatori“), dok je treće mesto dodeljeno novinarki **Dragani Ratković**, za emisiju „Pod staklenim zvonom“, emitovanu na Prvom programu radija RTV.

Olivera Milenković i Miško Bilbija iz produkcije Vice Antenna dobili su prvu nagradu u kategoriji onlajn medija za dokumentarac „Beogradska Amazonija - Beljarica“, a drugo mesto u ovoj kategoriji je pripalo **Zoranu Striki** sa portala 021.rs za seriju tekstova koji se bave temama iz oblasti zaštite životne sredine.

Prva nagrada u kategoriji istraživačkog novinarstva je dodeljena **Dušanu Vojvodiću** iz ZA Media produkcije i televizije T1 iz Zaječara, za istraživačko-dokumentarni film „Kap“, dok drugu nagradu ravnopravno dele **Dragan Gmizić** iz Vojvodanskog istraživačko-analitičkog centra "VOICE" Nezavisnog društva novinara Vojvodine (nagrađen je prilog „Ribokradice i u javnim preduzećima“) i **Milica Stojanović i Dragana Prica**, novinarke Centra za istraživačko novinarstvo Srbije – CINS, za istraživanje „Regionalna deponija u Novom Sadu: Rast zagadenja i birokratije“.

Više o nagrađenim radovima možete da pročitate na narednim stranicama biltena.

KATEGORIJA TRADICIONALNIH MEDIJA

„Opasan otpad na turneji“, Ruža Helać

U kategoriji tradicionalnih medija prvu nagradu dobila je Ruža Helać, novinarka Vojvođanske zelene inicijative, za dokumentarnu emisiju „Opasan otpad na turneji“, u kojoj se razotkriva neodgovorno upravljanje opasnim otpadom. Nagrađena emisija je deo serijala „Zelena patrola na delu“, koji se uspešno emituje već osmu sezonu.

U napuštenoj fabričkoj zgradi, koja se nalazi u industrijskoj zoni opštine Bela Crkva, firma „Eko 21“ iz Dobrice neadekvatno je pristupala preradi i odlaganju opasnog otpada, na što su ukazali stanovnici Bele Crkve. Oni su se žalili na intenzivan oštar miris hemikalija, ali i na zdravstvene probleme koje je izazivao kod meštana.

Organizovani građani, u saradnji sa lokalnim ekološkim organizacijama i Zelenom patrolom, obratili su se institucijama, pokrajinskom inspektoratu za zaštitu životne sredine, ali su našli na prepreku prebacivanja nadležnosti. Nakon mnogo rada, utvrđeno je da ne postoji dozvola za skladištenje opasnog otpada za fabriku „Eko 21“, a vlasnik fabrike je pokušao da preimenuje svrhu fabrike, pokušavajući da prikrije čime se zaista bavi.

U emisiji „Opasan otpad na turneji“, jasno je predstavljeno da napuštena fabrika nije prostor koji ispunjava standarde za prostorije za skladištenje opasnog otpada i da su zaposleni radnici na poslu bez ikakvih maski i predviđenih zaštitnih mera. Argument predstavnika fabrike je da je u pitanju prostor gde se otpad ne skladišti, već dovozi radi tretmana.

Prvi rezultat ove inicijative bio je sadržan u postupanju samih institucija - načelnica Odeljenja za inspekcijske poslove uputila je dopis nadležnim republičkim i pokrajinskim organima, a zatražena je i analiza zemljišta i vode. Pokrajinski inspektor je ustanovio da ovo preduzeće nema dozvolu za skladištenje opasnog otpada, izdao je rešenje kojim se zabranjuje dalje dovoženje novih količina opasnog otpada i naredio da se u roku od 30 dana zatečena količina odnese na mesto koje ima dozvolu za takvu delatnost.

Na osnovu inspekcijskog nadzora, takođe je utvrđeno da se u hali nalazi veća količina čvrstog i tečnog opasnog otpada, a hala je zapećaćena s obzirom na procenu inspektora da ne postoji neposredna opasnost po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Zahvaljujući ovoj inicijativi, nastavljen je rad na utvrđivanju svih činjenica u vezi sa nezakonitim skladištenjem otpada, nakon čega će biti preduzete odgovarajuće mere u skladu sa zakonom.

„Bakterije terminatori“, Predrag Stojković

Prilog „Bakterije terminatori“ predstavlja iskustvo meštana sela Gorobilje, poznatog u požeškom kraju po poljoprivrednicima i privrednicima, ali i specifičnim čistačima septičkih jama. Kada je renovirao domaćinstvo u rodnom Gorobilju, Zoran Mićović odlučio je da sistem otpadnih voda bude kao u Švajcarskoj ili Nemačkoj. Umesto septičke jame, kupio je kolektor koji je stigao iz dragačevskog kraja.

„Ideja je bila da ovih 17 kuća ovde, koji su u ovom zaseoku Svilajići, objedinimo i napravimo jednu mikro eko sredinu. Pokušaj je težak, ali uspelo se. Kada sam kuću ovde renovirao, moju rođenu, domaćinstvo moje, je li, onda sam došao na ideju kopanja septičke jame. Koštanje septičke jame je ravno ovome sistemu. Znači, samo jedna septička jama, ona košta oko hiljadu evra. Ovo košta otprilike sa manje više rada, delova, ovo košta hiljadu evra“, kaže dr Zoran Mićović.

Otpadne vode u tehnički ispravnu prerađuje grupa bakterija K47, koje u potpunosti uništavaju fekalni otpad. Za taj proces, neophodan im je vazduh, a temperatura ne sme biti niža od šest stepeni.

Ekološki sistem prečišćavanja, Zoran je podelio sa još 16 domaćinstava. Iako su komšije bile nepoverljive, vremenom su shvatili značaj bakterija i kolektora. Bakterije terminatori u Gorobilje su stigle preko interneta. Zoran Mićović kaže da litar košta deset evra, što je dovoljna količina za proces pretvaranja fekalne u tehnički čistu vodu tokom cele godine.

„Pod staklenim zvonom“, Dragana Ratković

Emisija „Pod staklenim zvonom“ Radio Novog Sada jedna je od prvih na ovim prostorima koja se bavi zaštitom životne sredine i ekologijom. Prve četiri pilot emisije emitovane su 1989. godine, a 28 godina kasnije se i dalje emituje jednom nedeljno.

Nagrađena emisija je emitovana 23. aprila 2017. godine, a obuhvatila je veliki broj tema. Anketa Novosađana o zdravoj životnoj sredini poslužila je kao uvod u ovu emisiju, a pokazala je da su gradani Novog Sada svesni kako bi trebalo da se ponašaju da bi zaštitili životnu sredinu. Usledio je izveštaj o akcijama sprovedenim povodom Dana planete, u kojima je više udruženja mladih, građana i studenata sprovedlo akciju čišćenja priobalja Dunava. Udruženje „Novo kulturno naselje“ je najavilo nastavak akcije čišćenja u novosadskom priobalju Dunava.

Povelja „Zelena planeta“ ove godine je dodeljena Božidaru Mandiću i „Porodici bistrih potoka“, koji već četiri decenije pokazuju kako se može živeti u skladu sa prirodom. Gospodin Mandić je kroz uključenje u emisiju predstavio svoje aktivnosti, uz naglašavanje da je procenjeno da bi, kada bi svako očistio samo 83 m oko sebe, planeta bila znatno čistija. On je osnivač i prve ekološko - umetničke komune, koja se zalaže za poziziranje svesti ali i konkretne akcije, jer smatra da samo razvijena svest, bez konkretnog činjenja, nije dovoljna.

Problem otpada još jedna je od tema koja je dotaknuta u ovoj emisiji - ima ga sve više, dok reciklažna industrija istovremeno tvrdi da radi smanjenim kapacitetima jer nemaju dovoljno sirovina. Predstavljeni su i drugi izazovi sa kojima se recikleri suočavaju, počev od visokih troškova, preko nabavke, pa do zbrinjavanja otpada. U očekivanju

otvaranja Poglavlja 27, koje se odnosi na životnu sredinu i klimatske promene, reciklieri nabavljaju savremene pogone, koji će olakšati i unaprediti proces prerade otpada. Naveden je primer reciklažnog centra u Omoljici, gde je stigao najnoviji pogon za tretiranje rashladnih uređaja.

Usklađivanje sa regulativom u okviru poglavlja 27 je dobar način da uredimo svoj život i okruženje, unapredimo kvalitet života i zdravlja stanovnika, zaključuje autorka emisije. Na ovo pregovaračko poglavlje odnosio se i medijski trening za novinare, koji je Regionalni centar za životnu sredinu u okviru CSONnect programa realizovan u Budimpešti, u aprilu 2017. godine, kojem je takođe posvećen deo nagrađene emisije.

„Beogradska Amazonija – Beljarica“, Olivera Milenković i Miško Bilbija

Beljarica - rezervat prirode u Beogradu gde živi 136 vrsta ptica od kojih je 108 strogo zaštićeno, područje na kome žive i vidre, divlje svinje, kune i brojne druge divlje životinje, poslužila je kao inspiracija za dokumentarni film Olivere Milenković i Miška Bilbije. Pažnju autora privukla je peticija na Fejsbuku, koju je pokrenula Liga za ornitološku akciju, u kojoj se građani pozivaju da ustanu u odbranu Beljarice, budući da je ovo područje predviđeno za izgradnju nove luke, pored Pupinovog mosta.

Dunav je u svom gornjem toku prilično kanalisan, obale su u velikoj meri betonirane, pa reka ima neke karakteristike kanala. U ovoj zoni je zabranjeno podizanje objekata, a javni uvid, kao i javna rasprava po ovom pitanju, koji bi za cilj imali upoznavanje javnosti, nisu na adekvatan način organizovani i sprovedeni, pa je došlo do isključivanja javnosti u procesu odlučivanja.

U trenutku snimanja filma, pomenuta peticija je imala oko 8.500 potpisnika. Građani su prepoznali važnost ovog područja za Beograd, a njegov značaj može da se prepozna na više nivoa. Osim pomenutih životinjskih vrsta, posebno blago su četiri gnezda orla belorepana, najvećeg orla u Evropi, a na ovom području je najveća gustina gnežđenja te vrste ptice u Srbiji, što doprinosi vrednosti celokupnog područja.

Beljarica, takođe, čuva Beograd tako što prima poplavne talase i smanjuje rizik od poplava u Beogradu, a ovo područje je jedno od retkih oaza na ovom delu Dunava gde riba još uvek može da se mresti. Kada bi došlo do izgradnje luke na ovoj lokaciji, životinje i ptice kojima je ovde stanište bi sigurno nestale, jer je ovo specifičan ekosistem sa posebnim biodiverzitetom, koji bi, kad bi se narušio, doveo do lančane reakcije.

Serija tekstova, Zoran Strika

Drugu nagradu u kategoriji onlajn medija dobio je Zoran Strika, za seriju tekstova objavljenih na portalu 021.rs, koji se bave temama iz oblasti životne sredine - od reciklaže, štete koju su pričinile nepogode, preko krivolova do izgradnje reciklažnog dvorišta u Novom Sadu i čuvanja kontejnera.

U tekstu naslovljenom „Na reciklažno dvorište Novosađani čekaju pet godina i čekaće barem još toliko“, ukazuje na odlaganje početka rada reciklažnog dvorišta u Novom Sadu. Tekst „Sedam puta veća šteta u vojvodanskim šumama zbog nepogoda“ se bavi količinom posećenog drveća koje je izazvalo štete u šumama Vojvodine, koja je za dve godine porasla čak sedam puta.

Serija tekstova nagrađenog autora bavi se temom novosadskih čuvara kontejnera, te u prvom od njih govori o angažovanju čuvara kontejnera u tom gradu, dok su naredni tekstovi posvećeni sagledavanju ove teme iz različitih vizura. Tako je obuhvaćeno i mišljenje poverenika za informacije od javnog značaja o njihovom angažovanju, kao i najoštira osuda koju su iznele desetine organizacija i udruženja na ovu temu, apelujući na odbranu dostojarstva i prava na rad sakupljača sekundarnih sirovina.

Suprotstavljen stav navedenim, o čuvarima kontejnera iznosi JKP Gradska čistoća, što je autor priloga predstavio u tekstu „Čistoća zadovoljna čuvarima kontejnera, tvrdi da njihovo angažovanje već daje efekte“. Konačno, kroz tekst „Komunalci više neće kažnjavati sakupljače sekundarnih sirovina?“ javnost je obaveštena o održanom sastanku gradonačelnika Novog Sada Miloša Vučevića i predstavnika sakupljača sekundarnih sirovina, na kojem je dogovoren da se pronađe rešenje za situaciju u kojoj se nalaze sakupljači, a koje isključuje njihovo kažnjavanje.

„Kap“, Dušan Vojvodić

Istraživačko - dokumentarni film „Kap“ prati dvogodišnju borbu građana i građanki Zaječara da utvrde razloge presušivanja i zagadženja arterskih česama koje su najveće prirodno dobro njihovog grada i izvor čiste vode koju svakodnevno, generacijama koristi većina stanovnika.

Jedinstvenost grada Zaječara svakako čini njegovih 40 gradskih česama, od kojih svaka ima svoju priču, a često čete od Zaječaraca čuti da njima česme znače život.

Dušan Vojvodić, prvonagrađeni istraživački novinar napravio je priču o pet arterskih česama, čije se presušivanje podudarilo sa izgradnjom sistema za grejanje privatnog hotela „Srbija TIS“.

Naime, sa ciljem da izradi savremen i isplativ sistem za grejanje koji koristi toplotu arterske vode, na parkingu hotela izbušen je arterski bunar, a česme su počele da presušuju jedna za drugom. Kako bi se rešio problem iznenadnog presušivanja česama, građani su se okupili i pokrenuli inicijativu, a njihova peticija je za kratko vreme brojala 1200 potpisa.

Nakon reagovanja nadležnih inspekcijskih službi, došlo se do odgovora da se radi o detaljnem hidrogeološkom istraživanju, sa ciljem iznalaženja i eksploatacije podzemne vode za potrebe snabdevanja hotela „Srbija TIS“, koje se vrši pod nadzorom republičkog inspektora. Pregledom dokumentacije, tvorci ovog filma ustanovili su da je toplotna pumpa u hotelu postavljena bez odgovarajućih dozvola, kao i da ne postoje upojni (povratni) bunari, već se sistemski iskorišćena voda u procesu grejanja ispušta u kanalizaciju grada Zaječara. Naročito veliki problem u ovom procesu bilo je prebacivanje nadležnosti između lokalnih organa i nadležnog Ministarstva rудarstva i energetike.

Organizovani građani Zaječara, autentičnim, kreativnim i kontinuiranim inicijativama aktualizuju temu i podsećaju gradske vlasti na veliki problem koji postoji u njihovom gradu. Mužičari organizuju koncerte, umetnici izložbe, a prikupljen novac od organizovane gradske trke za zaštitu arterskih česama uložen je u njihovu sanaciju.

Posle sedam meseci uporne borbe, problem je rešen, ali samo na kratko, ispostaviće se. Nekoliko dana nakon početka ponovnog rada česama, vlasnici hotela su uputili inicijativu da se česme zatvore i o njihovom trošku prebace na vodovod. To je isprovociralo nove inicijative, koje su rezultirale stavljanjem česama pod zaštitu grada, kao dobra od posebne važnosti, iako je za projekte hidrogeološkog istraživanja, o kakvom se ovde radi, nadležno Ministarstvo rudarstva i energetike. Usledio je sudski spor koji se odnosio na dostupnost spornih podataka, inspekcija je konstatovala, suočena sa očiglednim dokazima, da je u bunaru došlo do spajanja površinskih i dubinskih vodonosnih slojeva i naložila da se razdvoje spojeni vodonosni horizonti. Stav inspekcije je podržalo nadležno Ministarstvo rudarstva i energetike koje je ukinulo sve dozvole hotelu „Srbija TIS“ koje se odnose na dalji rad na navedenom projektu.

U Zaječaru su česme postale simbol poslednje linije odbrane. One su pokazale šta znači gradanska inicijativa i da čutanje administracije i ignorisanje zahteva nisu imuni na kontinuirani pritisak javnosti. Ovaj film pokazuje borbu privatnog i javnog interesa, kao i birokratske prepreke na koje organizovani pojedinci u društvu nailaze u borbi za svoja prava i borbi za zaštitu životne sredine.

„Ribokradice i u javnim preduzećima“, Dragan Gmizić

Drugonagrađeni prilog, „Ribokradice i u javnim preduzećima“, bavi se kompleksnim problemom ribokrade, dok autor navodi da je ribokrada sve izraženija, a ribokradice se, zahvaljujući policijsko - političkim vezama, zapošljavaju i u javnim preduzećima koja upravljaju najvećim ribarskim područjima u zemlji. Zvanični podaci Ministarstva poljoprivrede, predstavljeni i Evropskoj uniji u okviru pregovora o Poglavlju 13 posvećenom ribarstvu, pokazuju da se godišnje u Srbiji ulovi oko 5.000 tona ribe. Oko 2.200 tona ulovi oko 500 registrovanih privrednih ribara, dok ostatak izlovi oko 76.000 sportskih ribolovaca.

Da nije reč samo o „ribolovačkim“ pričama, potvrđuju i gotovo svi strateški dokumenti Vlade Srbije koji se dotiču i ribarstva. U Strategiji očuvanja biološke raznovrsnosti prepoznato je da „nezakonit i neregulisan lov predstavlja pretnju mnogim vrstama“. Najveći pritisak na riblje resurse i vodene ekosisteme predstavlja ilegalni ribolov, navodi se u Strategiji upravljanja vodama u Srbiji do 2034. godine.

Više od 70 odsto profesionalnih ribara na Dunavu, Tisi i Savi, od države je zatražilo reprogram dugova, jer nisu u mogućnosti da izmiruju sve obaveze prema državi, pokazuju podaci Asocijacije alasa Srbije, koja okuplja većinu od 320 registrovanih profesionalnih ribara. Procenjuje se da ribokrada, koja predstavlja najveći pritisak na riblji fond, bužetu Srbije pričinjava materijalnu štetu od minimum dva miliona evra godišnje.

„Regionalna deponija u Novom Sadu: Rast zagadenja i birokratije“, Milica Stojanović i Dragana Prica

Problem upravljanja otpadom u Srbiji je u fokusu ovog priloga, a autorke polaze od procene da je potrebno najmanje 918 miliona evra za uređenje ove oblasti. Jedno od rešenja jeste izgradnja regionalne deponije, koja bi trebalo da bude praćena gašenjem nesanitarnih deponija. Završetak izgradnje regionalne deponije kod Novog Sada je bio planiran za 2014. godinu, ali radovi za sada nisu ni otpočeli. Jedna od prednosti izgradnje regionalne deponije bi bilo i razdvajanje otpada za reciklažu, dok bi se ostatak odlagao na sanitarnu deponiju, čime bi se smanjio pritisak na životnu sredinu.

U nagrađenom tekstu, autorke dalje navode da Srbija sporo napreduje sa primenom regulative u vezi sa upravljanjem otpadom. U dva navrata je planirana izgradnja većeg broja regionalnih deponija, ali ih je do sada formirano samo osam, pri čemu ni svaka od njih još nije počela sa radom, dok neke ne funkcionišu u punom kapacitetu. Prema podacima iz 2011. godine, nova deponija, odnosno regionalni centar, trebalo bi da reši probleme poput skladištenja smeća na neadekvatnim zvaničnim deponijama i formiranja divljih deponija. Na ovom području nalaze se 74 divlje deponije.

Novosadane brine i izbor lokacije na kojoj je planirana izgradnja nove deponije, uvezši u obzir nivo podzemnih voda i udaljenost prvih stambenih objekata od deponije. Nekontrolisano odlaganje otpada na deponije loše utiče na životnu sredinu ali i na zdravlje ljudi, posebno onih koji žive u blizini. Prema podacima iz 2012. godine, skoro sve deponije u ovom regionu su blizu naseljenih mesta a poseban je problem što mnoge od njih nemaju nikakve mere zaštite životne sredine.

Formiranje regionalnih deponija i uopšte upravljanje otpadom važni su i u procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji. Ova oblast deo je pregovaračkog poglavљa 27, koje još nije otvoreno. Srbija će morati da značajno unapredi zaštitu životne sredine, što podrazumeva promene postojeće prakse i usvajanje niza novih propisa.

BILTEN

cscConnect

IMPRESUM:

Direktorka programa: Zorica Korać
Menadžerka programa: Ivana Tomašević
Urednica: Marija Simić
Saradnice: Jelena Mitrović, Dušica Pejić
Dizajn i priprema za štampu: ADV studio
Telefon: (381-11) 3345-775; 3345-778
Kontakt: cconnect@rec.org
Web: www.cconnect.rec.org
Facebook: @CSCConnect
Twitter: @CSCConnectSrbija

“

Pogledajte duboko u prirodu
i onda ćete sve razumeti bolje.

Albert Ajnštajn